

MLADI STRAŽARJI

Naša trgovska mornarica.

Veljava narodov in držav v svetu se najbolj precenjuje po njihovi vojni in trgovski mornarici. Mislimo si eno ali drugo prekomorsko pristanišče, bodisi ob obalah Sredozemskega morja, ali pa enega od treh oceanov, odnosno njih delov. Po čem, mislite, bo stanovalec teh pristanišč spoznal Jugoslavijo? V šoli je morda komaj slišal, da obstoji tudi taka država, ki se imenuje Jugoslavija. Kje pa leži ta država, s čim se bavi njeno prebivalstvo, kak jezik govori, kakšna je omika tega prebivalstva, to mu je španska vas. Pa zapazi v pristanišču trgovsko ladjo. Z jambora vihra modro-belo-rdeča (naša trgovska) zastava, tudi dimniki imajo pasove v teh barvah. Prvi hip bo morda mislil, da je to nizozemska ladja. Toda poleg naše jugoslovanske ladje stoji morda druga, ki ima iste barve, samo obrnjene: rdeče-belo-modro. Zanimalo ga bo, ali sta to dve ladji iz iste države? Vprašal bo in zvedel, da je modro-belo-rdeča jugoslovanska, rdeče-belo-modra pa nizozemska. Še tretja ladja ima iste barve in celo v isti razporeditvi, modro-belo-rdeča. Toda te barve niso razporejene navpično na drog, ampak vzporedno ž njim. Znano bo opazovalcu, da je to zastava mogočnega francoskega naroda.

Danes vihra naša državna zastava s kakih 182 parnikov, med temi je 71 takih, ki lahko plovejo v oddaljena prekomorska in tudi prekooceanska pristanišča. Čim živahneje se razvija naša trgovska mornarica, čim več pristanišč obišejo te naše ladje, čim več zvez navežejo lastniki naših paroplovnih družb, tem bolj spoznava tujina našo državo, tem važnejše mesto zavzemamo med narodi.

Ni še dolgo, kar vihra naša zastava na morjih. Pred prevratom so Slovenci, Hrvati in Srbi tudi kot lastniki ladij in celo paroplovnih družb pluli pod avstrijsko trgovsko zastavo. Leta 1922 je bil sklenjen sporazum med Jugoslavijo (tedaj državo SHS) in Italijo. Po tem sporazumu se je nekdanja avstrijska trgovska mornarica tako razdelila, da je dobila naša država smo 100.000 ton. Leta 1929 je bilo v angleškem Lloydovem seznamu ladij že 281.000 ton jugoslovanskih. Toda v tem seznamu so vpisane samo ladje (parniki in jadrnice), ki imajo nad 100 ton bruto-prostornine. Mi pa imamo še 10.560 jadrnic s skupaj 24.400 tonami, 171 ladij s pomožnimi motorji in 3500 tonami in 405 ladij in čolnov na motor s 2500 tonami prostornine. Ravno ta drobiž na vodi prav posebno oživlja našo obal in naša velika in mala pristanišča. Te ladjice na jadra so kakor ptiči-galebi, ki razpenjajo svoja jadra-krila in jih zopet pritisnejo k jamboru-telesu. Motorni čolni so pa kakor delfini, ki živahno švigajo sem ter tja. Po istem Lloydovem poročilu za leto 1927, ko še ni bilo nobene svetovne gospodarske krize, ki je težko zadela tudi vso pomorsko plovo, je naša država na leto gradila 0.12 tisoč ton ladij. Prav malo je to. V splošnem pregledu gradnje ladij je Jugoslavija na zadnjem mestu, celo za malo Estonsko, ki

je istega leta gradila petkrat toliko adij kakor Jugoslavija. Seveda ima Estonska tudi krasne ladjedelnice v Tallinnu (prej pod caristično Rusijo se je to pristanišče imenovalo Reval) ob Finskem zalivu. Pač pa je Jugoslavija mnogo trgovskih ladij kupovala na Angleškem in drugod v inozemstvu, kajti glavne ladjedelnice predvojne Avstrije so pripadle Italiji (Reka, Trst, Tržič, Pulj). V 10 letih po sklenitvi one pogodbe z Italijo je Jugoslavija svoje trgovsko brodovje več kot potrojila. L. 1931 so imele jugoslovanske ladje 333.600 ton. Vse do leta 1950 je promet potnikov z našimi ladjami naraščal. L. 1950 so prepeljale naše ladje 1.582.000 potnikov, l. 1951 pa le še 1.419.000.

Pri tem pregledu naše trgovske mornarice smo vedno rabili izraz tona ali bruto-register-tonska. Register tona ali okrajšano RT je prostorninska mera pri ladjah. 1 RT je 100 angleških kubičnih čevljev ali 2,85 m³. Če beremo, da ima ta ali ona ladja 2000 RT, razumemo pod tem bruto-register-tonske, t. j. ono notranjo prostornino ladje in gradb na krovu ladje, ki so predvsem namenjene za nakladanje tovorov, ali tovorov in popotnikov. Od te prostornine se odšteje dvojno dno, če ni tudi tu naložen tovor ali zaloga in kurivo. Pri neto-register-tonah ladje se od bruto-register-tonske prostornine odštejejo oni prostori, ki služijo za moštvo, ali se rabijo za krmarjenje in pogon ladje: pri parnikih kotlarna, prostor za stroje in za premog, v kolikor niso ti prostori rabljivi tudi za nakladanje drugih tovorov. Bruto-register-tonske preračunavajo na neto-register-tonske po nekih ustaljenih pravilih. Po bruto-register-tonah, ki jih za vse velike ladje dobimo zapisane v že omenjenem Lloydovem seznamu, se računajo pristojbine v pristaniščih, v dokih, kjer se ladje popravljajo, po prekopi (n. pr. Sueški prekop), kadar ladja skozi plove. Tudi vodniki v velika pristanišča po teh tonah zaračunavajo svoje nagrade.

Koliko vozi ladja tovara, se prav lahko spozna po tem, kako globoko se natovorjena pogreza v morje. Toliko tisoč kilogramov (= ton), kolikor tehta voda, ki jo več izpodrine natovorjena kot nenatovorjena ladja, tehta tudi tovor. To pa se vedno lahko določi, ker ima ladja načrtano zunaj črto, do katere se pogrezne, če je nenatovorjena, in črto, do katere se sme pogrezniti, če je polno natovorjena. Prostornina ladje med temi črtami je znana in s tem tudi teža vode odnosno naloženega tovara.

Pri naši trgovski mornarici je pač največje važnosti to, kolikokrat njene ladje polno natovorjene izvozijo naše blago v tuja pristanišča in od tam zopet pripeljejo domov tuje blago, ki ga mi nimamo. Seveda bi bilo želeli, da tudi med potjo še kot posrednice prevažajo tuje blago iz tujih pristanišč v tuja pristanišča.

Sedaj o veliki noči bomo tudi pri nas za pirhe porabili mnogo debelih in sladkih Jaffa-pomaranč. Že ime samo pove, da pridejo te pomaranče iz Palestine. Zložene so v lepih gajbicah ali zabojih iz smrekovih deščic. Tudi letos bodo ogromne množine teh pomaranč izvožene v zabojih in gajbicah, ki so bile izdelane iz našega lesa gori v Savinjski dolini na žagah, ki pripadajo gozdnemu veleposestvu ljubljanskega škofa. Uprava tega veleposestva je navezala stike z izvozniki Jaffa-pomaranč. Ponudila jim je zaboje in gajbice, za plačilo pa vzela pomaranče. Jugoslovanska ladja je peljala v Jaffo zaboje in les, nazaj pa pomaranče. Na podoben način bi se dalo z našimi ladjami prevažati tudi drugo naše blago in se tudi že prevažata.

Povsod, kjerkoli se z naše ladje vije naša zastava, povsod tam je kos našega domovja.

Dr. K. C.